

וחכמים חולקים עליו ואומרים:

א-ז קורא עליו את השם של מעשר עני⁽¹⁾ בצפון של הכרי או בדרומו כדי לפטור בכך את הכרי מתורת טבל, ואינו צריך להפריש ממנו את המעשר עני.

מה שאין כן בשאר המעשרות —

מעשר ראשון צריך להפריש ממנו תרומת מעשר, היות וזר האוכל תרומת מעשר חייב מיתה, ולכן אינו יכול להשאיר את המעשר הראשון עם תרומת המעשר בתוכו ביחד עם שאר התבואה, שמא יאכל זר את תרומת המעשר, אלא צריך להוציא ממנו את תרומת המעשר.

ומעשר שני צריך להפרישו, כדי להעלותו ולאוכלו בירושלים.

ומבאר רב יוסף, שחיוב המלקות למי שאוכל

טבל שלא הוציאו ממנו מעשר עני, תלוי בפלוגתא הזאת של רבנן ורבי אליעזר בהפרשת מעשר עני מדמאי:

מאי לאו, בהא קא מיפלגי רבנן ורבי אליעזר:

דמר, רבנן סברי, שמעשר עני ודאי — טובלו לכרי, אם לא הוציאו אותו ממנו.

ולכן בדמאי הטבול למעשר עני, שהוא ספק, שמא לא הפרישו עם הארץ — צריך לקרוא שם למעשר עני, כדי להוציא את הפירות מידי ספק טבל.

ואילו מר, רבי אליעזר סבר, שאפילו טבל הטבול למעשר עני ודאי, שלא קראו עליו שם מהכרי — אינו טובל את הכרי.

כי לדעתו אין כלל מצוה בקריאת שם על מעשר עני, אלא רק מצוה לתת מעשר עני

1. ברש"י (בעמוד הקודם, ד"ה אין צריך) משמע, דהיינו שקובע לו מקום, בצפון הפירות או בדרומם. וכן הוא בפירושו הרא"ש בנדרים (פב ב:). אך הרמב"ם (פ"ט ממעשר ה"ג) נקט רק שיאמר "עישור מעשר עני — בתוכו". ומשמע מלשונו שאינו צריך לקבוע לו מקום בכרי. ולדבריהם אין צריך להפריש את המעשר עני מהכרי, וכן משמע דנקט רש"י טעם שצריך להפריש מעשר ראשון ומעשר שני, ואין צריך להפריש מעשר עני. ואילו תוס' בנדרים (שם) וביומא (ח ב) ורש"י שם, כתבו שקורא שם ואף מפריש את המעשר עני מתוך הפירות, אלא שמשאירו לעצמו ואין צריך ליתנו לעניים. ועיין מהרי"ט במסקנת הסוגיא, שאף במעשר עני ודאי אין צריך להפרישו מתוך הפירות, אלא דיו בקריאת שם ובקביעות מקום. ועיין תוס' יו"ט דמאי (פרק ד מ"ג).

טעם דנפשיה למה צריכים לקרא שם למעשר עני, כדי לקבוע מעשר שני. היות ועני בשלישית ובששית הוא במקום מעשר שני בשאר השנים. וכ"כ בפיה"מ (דמאי ד') וכתב תמהו על ששינה מסוגיין, (בתוי"ט ובאור שמח על אתר).

ומהר"י קורקוס וחזו"א (דמאי א' סק"ב) ביארו, שלא גזרו איסור דמאי אלא על דבר שיש חיוב מיתה על טבלו, וכיון שהרמב"ם (בפי' ממאכ"ס הובא לעיל) פסק שרק על טבל לתרומה חייב מיתה, הוצרך לטעם שחייבו במעשר עני (וגם למעשר ראשון ושני נתן שם טעם בה"ב וה"ה). ומה שמבואר בסוגיין בפלוגתיהו, היינו שלרבי אליעזר, שלא נחשדו, לא שייך לגזור כלל, דכבר הוא מעושר. ורק לרבנן דנחשדו שייך לגזור, אך הטעם לגזירה הוא כמש"כ הרמב"ם, ועיין עוד בתוי"ט ובאור שמח שתירצו באופנים שונים.

דבולוי עלמא סברי שמעשר עני ודאי, שלא קרא עליו שם — טובלו לכרי.

והבא שנחלקו בדמאי הטבול למעשר עני — בהכי קא מיפלוגי:

מר, רבי אליעזר, סבר: לא נחשדו עמי הארץ על הפרשת מעשר עני של דמאי. (3)

כי יש לחלק בין מעשר עני ובין שאר מעשרות, שנחשדו בהם עמי הארצות —

כיון דמעשר עני רק ענין של ממונא הוא, (4) ואין בו איסור אכילה, אלא רק יש באי נתינתו לעניים משום גזל עניים. ועל גזל עניים — הוא אינו חושש.

ולכן, מפריש עם הארץ מעשר עני כדי לתקן את הכרי מאיסור טבל, ומשאיר את המעשר שהפריש לעצמו.

לעניים. ולפיו, כל הענין בקריאת שם "מעשר עני" מהתבואה היא רק לצורך נתינתו לעניים. ולכן בספק, שאין נותן לעניים דבר, אין צורך אפילו לקרא לו שם. (2)

ומוכיח מכאן רב יוסף שדין טבל למעשר עני תלוי במחלוקתן של רבנן ורבי אליעזר.

אמר ליה אבוי לרב יוסף: אי הכי, לדבריך, שנחלקו אם מעשר עני טובל את הכרי, מדוע הם נחלקו בדמאי?

והרי אדמיפלוגי בספיקו, במקום שיהיו נחלקים בדמאי, שהוא ספק — ליפלוגו בטבל הטבול למעשר עני ודאי, שלא קרא עליו שם מעשר עני כלל! ולמה להם לחלוק דוקא בדמאי שהוא ספק!

ובהכרח שלא כך היא מחלוקתם.

אלא, כך הוא ביאור מחלוקתם:

את הכרי שמעורבים בו, ולכן שונה מהם מעשר עני, שמותר באכילה לכל אדם, ובכל מקום, ואפילו בטומאה. ועיין בפלוגת רש"י ותוס' ביבמות (פו א)

3. בריטב"א כתב דפליג בזה על הא דאמרינן בסוטה (הובא כאן ברש"י) שתקנת דמאי היתה משום שלא היו מפרישין אלא בתרומה גדולה. ודחה, שהכוונה היא, שלא היו זהירין להפריש בזריזות אלא רק תרומה גדולה. אך לא היו חשודין על מעשר עני כמעשר ראשון ושני.

4. הר"ש והרא"ש במסכת דמאי (פ"ד מ"ג) גרסו "ממונא דידיה הוא". ופירשו, כיון שטובת ההנאה שלו היא, שהרי הדבר תלוי ברצונו

2. עיין בסוגיא זו בנדרים (פד ב) שפירש שם הר"ן את סברת רבי אלעזר, שלא יתכן לחייב מיתה על טבל שטבול למעשר עני — כי אי אפשר שיהא דין הכרי הטבול למעשר עני חמור מדין מעשר עני עצמו המעורב בו, שאין חיוב מיתה באכילתו, שהרי הוא מותר לכל אדם בכל מקום ואפילו בטומאה.

ולפי זה, יישב הגבורת ארי פליאה גדולה. שלכאורה לרבי אלעזר הסובר שמעשר עני לא טובל, אי אפשר ללמוד מ"בשערין". ואם כן, גם כל שאר המעשרות אינם טובלים, ולמה אמר רבי אלעזר את דינו דוקא במעשר עני?

אך לדברי הר"ן מעשר ראשון שיש בו תרומת מעשר, שהאוכלה במיתה, ומעשר שני שאסור בגבולין ובטומאה, מכח זה הם טובלים

של המעשר משאר התבואה.⁽⁵⁾ וכיון שקשה עליו ההפרשה, לכן גם אינו קורא שם של מעשר עני, ונאסר הכרי מפני שעם הארץ לא מפריש ממנו מעשר עני.

שנינו במשנה כמה יאכל מן הטבל וכו'.

אמר רב ביבי, אמר רבי שמעון בן לקיש: מחלוקת רבי שמעון ורבנן, היא רק בחטה שלימה, שהיא כברייתא.

אבל בקמח שנטחן, ואינו כברייתו בתחילה, מודה רבי שמעון דאינו חשוב ככריה, ושיעורו לדברי הכל, בבזית.

ואילו רבי ירמיה אמר בשם רבי שמעון בן לקיש: כמחלוקת בזו, בחטה שלימה, כן גם מחלוקת בזו, בקמח.

מה שאין כן בשאר המעשרות, שאינו רוצה להפרישם כיון שאם יפרישם הוא לא יוכל להשאירם אצלו כמות שהם.

במעשר ראשון יהיה לו חיוב להפריש תרומת מעשר, שהעונש לאדם זר על אכילתה הוא מיתה בידי שמים, והוא צריך ליתנה לכהן.

ומעשר שני, כשיפרישו – הוא יתחייב להעלותו ולאכול אותו בירושלים.

ואילו רבנן סברי שעם הארץ חשוד אף על אי הפרשת מעשר עני, כיון דטרחא ליה מילתא, קשה עליו הטירחא להפריש את המעשר מן התבואה, לפי שאינו יודע שאפשר להפקיע טבלו בקריאת שם מעשר גרידא, על ידי קביעת מקום בצפוננו או בדרומו של הכרי, מבלי לטרוח בהפרשתו

הארץ להפריש מעשר ולעכבו לעצמו, ונוח לו להסיח דעתו מחטאו ולא לעסוק בהפרשה על מנת שלא לתת. וגם נוח לו לגזול (השבט) [צ"ל העניים] קודם הפרשה מלאחר הפרשה, שעדיין לא זכו בהם.

ועיין בסוגיא זו בנדרים פד א, דאמרינן דפליגי אם נוח לאדם להפקיר נכסיו, ולזכות במעשר עני, ולא יפסיד. או שהוא חושש שמא כשיפקיר ממנו יבואו אחרים ויזכו בממונו המופקר. ועיין בגבורת ארי שהאריך לדון.

והגרעק"א (דמאי פ"ב אות לו') הוכיח שלפי התוס' (יומא נה ב ובגיטין כה ב) ביאור סוגיין הוא כסברא דסוגיא הנ"ל בנדרים. שהרי כתבו דעמי הארץ אף שאינם חשודים על גזל חשודים על מעשרות, רק כל זמן שלא הופרשו לא חשיב להו גזל, וזו היפך סברת הגמרא כאן לפרש"י. ועל כרחך הכוונה להפקרת הנכסים.

להפריש, לכן מפריש את מעשר עני כדי להפקיע את איסור הטבל מהתבואה, ומשאיר את המעשר עני בידו, ולא חשיב גזל אפילו במעשר עני ודאי, כיון שממונו הוא, ועדיין לא זכו בו עניים.

ובחזו"א מעשרות (ז' סקכ"ד) הוכיח מפירושם, שהמפריש תרומות ומעשרות על מנת שלא ליתנם לכהן וללוי, חלה ההפרשה, ומותר הכרי. שהרי מועילה הפרשת העם הארץ במעשר עני, למרות שאינו חושב ליתן אותו לעני, וכל מה שחששו רבנן החולקים על רבי אלעזר הוא רק שמא לא יפריש כלל מעשר עני.

אך בשו"ת שואל ומשיב (תליאה א' תל"ג) כתב דלא מהני הפרשה שכזאת. ופלפל בדבריו בשו"ת הר צבי זרעים סימן מ"ה, ודחה הראיה מסוגיין.

5. כך ביאר המהרי"ט (ח"א סימן כ"ה). אך החזו"א ביאר (דמאי ט' סק"ג) שטורח לו לעם

אמר להם: אף חטה אחת כבריייתה, חשובה היא בריה! ואם כן, גם לדברייכם, יתחייב על אכילתה, אף שאין בה שיעור כזית.

ומשמע מדברי רבי שמעון, כי רק האוכל **חטה, אין,** אכן חולק בה רבי שמעון על רבנן, מחמת שהיא בריה. אבל אם אוכל **קמח, לא** חולק רבי שמעון, אלא מודה לדבריהם, שאם אינו "בריה", שעורו הוא בכזית, וקרב ביבי!

ודחינן, **לא!** לעולם חולק רבי שמעון גם בקמח, וסובר שחייב באכילת כל שהוא גם כשאינו בריה.

ומה שאמר לרבנן שיודו לו בחטה — **לדבריהם של חכמים קאמר להו.**

וכך טען: **לדידי, לשיטתי, אפילו על אכילת קמח, נמי חייב בכל שהוא.**

והיינו, שחולק רבי שמעון בכל שיעורי האיטורים, וסובר שלוקין בכל שהוא, גם כשאינם בגדר "בריה". ולפיו לא נאמר השיעור של כזית, שהוא הלכה למשה מסיני, אלא רק לגבי חיוב קרבן חטאת על שגגת איטורי אכילה, שחיובן במזיד כרת.⁽⁶⁾ ולגבי קרבן הוא אינו מתחייב על אכילת בריה, אלא אם היה שיעור האכילה בכזית.

ומדייקת הגמרא ממשנתנו כדברי רב ביבי

תנן, שנינו במשנתנו: אמר לחזן רבי שמעון לחכמים: וכי אי אתם מודים לי באוכל נמלה, אפילו כל שהוא, שהוא חייב!

ומוכח, שחייב אף בפחות משיעור של כזית.

אמרו לו: שאני נמלה, **שהיא כבריתה,** ולכן חייב עליה גם אם אין בה שיעור של כזית. אך סתם איטור אכילה, שאינו אכילת בריה, צריך לאכול ממנו כזית כדי ללקות.

שסתם אכילה היא בכזית, ורק על ידי אכילת מזיד הוא מחשיב לאכילת כל שהוא שגם היא תחשב אכילה. כך ביאר הבית הלוי (ח"א ג' ח') בתוך דבריו. ועיין **שאגת אריה** (צ"ו) לענין אכילת מצה.

ובחזו"א (חו"מ ליקוטים כ"ג) ביאר דעת הרמ"ה, שאין כוונתו לחלק בין שוגג למזיד בכך שלאוכל במזיד נעים אכילת כל שהוא איסור יותר מלשוגג. אלא כוונתו לומר, שבמזיד עונש הכרת הוא על המרד, ולכן אף באכילת כל שהוא יש מרד, והוא נענש בכרת על מרדו. אך השוגג אינו מורד, ואינו נענש על מרדו, אלא הוא זקוק לכפרה על המכשול שנכשל בו, ולכן הוא צריך שיעור של כזית באכילתו, כי רק באכילת כזית נחשב כשלוננו כשלון "חשוב", הזקוק לכפרה.

6. **רש"י** במסכת שבועות (כא ב) נקט, שהוא הדין קרבן הבא על שגגת לאו, יש בו הלכה למשה מסיני שדוקא בכזית הוא מתחייב. אך התוס' שם כתבו שבשגגת לאו, אף לחיוב קרבן, חייב לרבי שמעון בכל שהוא. והיינו, שסתם אכילה שבתורה היא בכל שהוא, אלא שלחיוב כרת נאמרה הלכה למשה מסיני שרק שיעור כזית מחייב כרת, וכיון שקרבן בא על שגגת כרת, צריך גם בו כזית, משום שחיובו הוא מחמת חומרת העבירה שיש בה כרת במזיד, והכרת הוא רק בכזית.

והריטב"א הביא פירוש הרמ"ה לצד ההפוך, שמלקות מתחייב בכל שהוא, כי היות שאכל במזיד אחשביה לכל שהוא. אך קרבן הבא על השוגג, צריך כזית ל"אחשביה". והיינו,

וחזרה ונשנתה בספר דברים [כו, ב]:

"ולקחת מראשית⁽¹⁾ כל פרי האדמה אשר תביא מארצך, אשר ה' אלהיך נותן לך, ושמת בטנא. והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם.

ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי היום", וגומר.

"ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך.

וענית ואמרת לפני ה' אלהיך: ארמי אובד אבי". וגומר.

"ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'.

והנחתו לפני ה' אלהיך,⁽²⁾ והשתחוית לפני ה' אלהיך.

ושמחת בכל הטוב⁽³⁾ אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך. אתה והלוי והגר אשר בקרבך".

ובמסכת ביכורים מבואר סדר הפרשת הביכורים והבאתם למקדש:

אדם יורד לתוך שדהו ורואה פרי משבעת

אלא לדידכו, לשיטתכם, שרק באכילת "בריה" אתם מודים לי שאין צריכים בה שיעור כזית, אודו לי מיהת בהטה אחת, שהיא כברייתה, שיהיו חייבין על אכילתה!

ואילו רבנן סוברים, שהחוב על אכילת בריה, על אף שאין בה שיעור אכילה של כזית, הוא רק על "בריות נשמה", מפני שהיא חשובה.

אך חטה, שהיא לא חשובה מפאת היותה בריה בפני עצמה, אין לוקין על אכילתה בלא שיעור.

תניא כוותיה דרבי ירמיה, שרבי שמעון חולק בכל איסורי אכילה, וסובר שחייב באכילת כל שהוא.

דתניא: רבי שמעון אומר: אכילת כל שהוא — דייה לחייב עליה מלקות.

ולא אמרו שמתחייב דוקא על שיעור של כזית, אלא לענין חיוב קרבן בלבד.

מתניתין:

מצות הבאת ביכורים, נאמרה בספר שמות, "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך" [שמות כג יט].

להלן מדבר הכתוב בשבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל, אף כאן מדבר הכתוב בשבח ארץ ישראל, שהן ז' המינים. רש"י על התורה.

2. לקמן (יח ב) תדון הגמרא מדוע כתבה התורה פעמיים הנחה.

3. לקמן (יח ב) יתבאר בגמרא מה לומדים מזה.

ועיין נודע ביהודה (יו"ד צ"א) שכך היה לרבי שמעון בקבלה, ששיעורין נאמרו רק לענין קרבן.

1. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא ז' המינים בלבד. כי נאמר כאן בביכורים "ארץ", ונאמר לעיל בפרשת עקב [ח] לגבי שבח ארץ ישראל "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון, ארץ זית שמן ודבש". מה

שבוע] את הביכורים, לפי שהביכורים הם אחת מכ"ד מתנות כהונה.

כהן **האוכל בכורים** אחר שראו פני ירושלים, **עד שלא קרא** [קודם שקרא] עליהם בעליהם שהביאו אותם את מקרא הביכורים מ"ארמי אוכל אבי" (6) [דברים כו, ה], הרי זה לוקה.

ובגמרא יתבאר היכן הוזהר על כך הכהן שלא לאכלם קודם שקרא עליהם בעליהם את מקרא הביכורים.

וכן האוכל קרבן שהוא **קדשי קדשים**, כגון חטאת ואשם, **חוץ לקלעים** של חצר המשכן⁽⁷⁾, או במקדש מחוץ לעזרה, הרי זה לוקה.

ובגמרא יתבאר היכן הוזהרו על כך.

וכן האוכל קרבן שהוא **קדשים קלים**, כגון שלמים ותודה, חוץ לחומת ירושלים.

וכן האוכל **מעשר שני**, חוץ לחומה של ירושלים, והיינו מעשר שני טהור שאכלו חוץ לחומה, לאחר שכבר ראה המעשר שני את פני ירושלים, הרי זה לוקה, לפי שנאמר

המינים שביכר באילן [הפרי הראשון שחנט השנה באילן], קושרו לפרי בגמי, כדי לציין שהוא פרי הביכורים, ועושה זאת בכל האילנות משבעת המינים שבשדה, וקורא להם שם, ואומר "הרי אלו ביכורים".

ואחר כך מעלה את הבכורים לירושלים [במשנה במסכת ביכורים פרק ג משניות ב-ג-ד מבואר כל מהלך הדברים שהיו עושים כשהיו מביאים הביכורים לירושלים], וכשמגיע להר הבית נוטל הסל על כתפו, ונכנס עמו עד שמגיע לעזרה.

ובעוד הסל על כתפו, הוא עומד וקורא מ"הגדתי היום לה' אלהיך" [דברים כו ג] עד שגומר כל הפרשה.

הגיע לפסוק "ארמי אוכל אבי", מוריד הסל מעל כתפו, ואוחזו בשפת הסל למעלה, והכהן מניח ידו תחת הסל, ומניפו.⁽⁴⁾

וקורא הישראל בתורה מ"ארמי אוכל אבי" עד שהוא גומר כל הפרשה, ומניח את הסל בצד המזבח⁽⁵⁾, ומשתחוה ויוצא.

ואז לוקח הכהן [מאנשי המשמר של אותו

4. מניף לפני ה' במזרח, שכל הטעון תנופה, תנופתו במזרח, וכשהוא מניף, מוליך ומביא מעלה ומוריד. מאירי לקמן יח, ב ד"ה הביכורים.

5. בקרן דרומית מערבית. מאירי שם.

6. עיין ב"משנה ראשונה" ריש ביכורים, שהעיר מדוע נקט רש"י "ארמי אוכל אבי", והרי תחילת הקריאה היא מ"הגדתי היום" כמפורש בתורה. וכן כתב הרמב"ם.

ובשיח יצחק תירץ, שרש"י בא לומר

שאפילו אם קרא "הגדתי היום" עד "ארמי אוכל אבי" עדיין אינו נותר עד שיקרא גם את "ארמי אוכל אבי".

וראה בכללי חמדה בתחילת פרשת כי תבוא שכתב, שהקריאה מ"הגדתי" היא רק למצות בכורים הראשונה, אבל לדורות, עיקר חיוב הקריאה היא רק מ"ארמי".

7. וביאר הריטב"א הטעם שנקטו "חוץ לקלעים" גבי קדשי קדשים, [שהוא אמור במשכן שהיו בו קלעים לחצר] משום שגבי קדשי קדשים מקור הדין הוא דברי הכתוב

אבל, המותר בשר קרבן פסח, וכן שאר בשר קדשים, עד אחר גמר זמן אכילתם⁽¹¹⁾, בטהור, שראוי לאכילה, וכל שכן בטמא,⁽¹²⁾ כיון שאמר הכתוב "ולא תותרו ממנו עד בוקר. והנותר ממנו, באש תשרופו" [שם י], אינו לוקה. לפי שבא הכתוב הזה ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר, אם עברת על הלאו

"לפני ה' תאכלנו" [שם יב יח], ולפני כן כתוב "לא תוכל לאכל בשעריך" [שם יז].

וכן השובר⁽⁸⁾ את העצם⁽⁹⁾ בקרבן פסח הטהור, הרי זה לוקה ארבעים, דכתיב "ועצם לא תשברו בו"⁽¹⁰⁾ [שמות יב מ].

לשבור את העצמות שיש בהן מוח ולאכול המוח, לקיים מצות אכילת קדשים, ואם לא עשה כן עבר על לא תותרו, שהרי מוח העצמות הם בכלל נותר, (כמבואר ברש"י בפסחים פג, א ד"ה עצמות קדשים, לגבי שאר קדשים שאין בהם איסור שבירת עצם) אלא שבטהור אינו עובר משום שאסור לו לשבור את העצם כדי לאכול.

וכן כתב להדיא האור שמח (בפ"י מקרבן פסח ה"א), שפסח הבא בטומאה מצוה לשוברו כשיש בו מוח כדי לאכול את המוח שלא יהא נותר.

אמנם בספר שבעה שבועות (דף ג, א אות ל"ח) כתב שיש איסור לשוברו עצמות בטמא, משום גזירה, שמא לשנה הבאה יעשו פסח בטהרה ויאמרו אשתקד מי לא שברנו עצמות כדי לאכול המוח, השנה גם כן נשבור. ולכן כלל התנא את שובר בטמא יחד עם מותר בטהור, ששניהם אסורים אף על פי שאין לוקין עליהם., וכן רצה המנחת חינוך (מצוה ט"ז) לדייק מהמשנה, שיש איסור בשוברו עצם בטמא כמו שיש איסור במותר בטהור רק שאין לוקין עליו. אבל אחר כך כתב שמחייב תיתי שיהיה בשוברו עצם איסור כיון שנתמעט בפסוק.

11. עיין במנחת חינוך מצוה ח' שדן לענין הלאו של מותר, האם שיעורו בכזית או בכל שהוא.

12. רש"י שבועות ג ב.

"בחצר אוהל מועד יאכלוהו", דהיינו חצר המשכן שהיתה מוקפת בגדר של קלעים. ומכאן למדו שבמקדש המקום הזה הוא העזרה. מה שאין כן גבי קדשים קלים, שבמקור הדין נאמר "במקום אשר יבחר", דהיינו מקדש וירושלים, ולכן נקטו בו "חוץ לחומה".

ובתפארת ישראל פירש שכך נקראת חומת העזרה על שם קלעי אוהל מועד שבמדבר.

8. עיין במנחת חינוך מצוה ט"ז ששיעור השבירה שחייב עליו, הוא בכדי חגירת צפורן. ועיין בירושלמי בפסחים (פ"ז הי"א) שיש מאן דאמר שצריך שבירה שתהא היד מחגרת בו.

9. כתב "העצם" בה"א הידיעה, לומר שחייב רק על שבירת העצם הידוע שיש בו כזית בשר או שיש בו מוח, אבל בלא זה אינו חייב, כמבואר בפסחים (פד, ב). שושנים לדוד על המשניות.

10. כתב הפני יהושע שאף על פי שזה לאו מפורש, מכל מקום נכתב במשנה משום שיש בו חידוש, שהייתי חושב שבעצם שיש בו מוח העשה של אכילת קרבן פסח דוחה את הלאו של עצם לא תשברו בו, קא משמע לן המשנה שגם עצם שיש בו מוח הוא בכלל הלאו ולוקה. בזה שלא חילקה, בין עצם שיש בו מוח לעצם שאין בו מוח (שהרי עצם שיש בו מוח שכית, ואם דינו שונה היה צריך לחלק).

ולפי זה יוצא שבפסח הבא בטומאה, כיון שאין בו לאו של שבירת עצם, יהיה מצוה

הלאו, שהרי כאן העשה קודם ללאו.

וחכמים אומרים: משלה, ואינו לוקה. שסוברים חכמים, "שלח" – אחר לקיחה משמע, והרי זה לאו הניתק לעשה, שאם לקחת, שלח את האם, ואל תחזיקנה בידך עוד, ויש לפוטרו ממלקות, כי –

זה הכלל, כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה, אין חייבין עליה:

שכך אמרה תורה, אם עברת על הלאו, קיים עשה שבו, והפטר.

וכל זאת, כשעדיין יכול לקיים העשה, ובכך לתקן את הלאו. אבל אם שחט את האם, ומעטה הוא אינו יכול לשלחה, הרי הוא לוקה.

גמרא:

שנינו במשנה: האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם, הרי זה לוקה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא סתימתאה.⁽¹³⁾ שהיה בידי רבי יוחנן שמועה, שרבי עקיבא הוא זה שסובר שקרייה מעכבת את הבכורים מלהיות מותרים באכילה, וכל שלא קרא "ארמי אובד אבי", עדיין לא קיים את מצות הבאת הביכורים בשלמותה, ואסור לכהן לאכול את הביכורים.

אבל חכמים אומרים: בכורים, הנחה מעכבת

של "לא תותירו", קיים מצות עשה שנאמרה לתיקונו, ואינך לוקה עליו. ועוד, שהרי אין בו מעשה.

וכן **השובר עצם בקרבן פסח טמא, אינו לוקה ארבעים**, שנאמר "ועצם לא תשברו בו" [שם מו]. ומבואר במסכת פסחים [דף פג.] שהפסוק הזה מדבר בקרבן פסח טהור, ולא בטמא.

מצוות שילוח הקן היא, לשלח את האם מהקן קודם לקיחת האפרוחים או הביצים, שנאמר "כי יקרא קן ציפור לפניך בדרך, בכל עץ, או על הארץ, אפרחים או ביצים, והאם רבצת על האפרחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים! שלח תשלח את האם, ואת הבנים תקח לך, למען יטב לך והארכת ימים".

הנוטל את האם, ציפור היושבת בקן על הבנים,

רבי יהודה אומר: לוקה, ואינו משלח את האם אחר שלקחה כדי להפטר ממלקות. כי רבי יהודה סובר, שדברי הכתוב "שלח תשלח" [דברים כב ז], משמעותם היא: "שלח", מעיקרא – קודם לקיחה. אך אם כבר לקחה מעל בניה, הוא אינו יכול לקיים עוד מצות "שלח".

ואף על פי ש"שלח תשלח" כתוב אחרי "לא תקח" [שם ו], אין הכוונה של הכתוב לומר שאם לקחת תשלח, אלא, כך אמר הכתוב: לא תקח, אלא שלחנה קודם לקיחה. ואין זה לאו הניתק לעשה, הנועד לתקן את עבירת

בלא לפרש את שמו.

13. שהיה רגיל רבי (מסדר המשנה) בכמה מקומות לסתום דבריו של רבי עקיבא במשנה,

בהן.

ומבארין: **מאי רבי שמעון?** היכן שנינו שרבי שמעון סובר כמשנתנו?

דתינא:

יש להקדים כמה פסוקים בתורה לפני שמתחילים ללמוד ברייתא זו:

כתוב בתורה [דברים יב ה] "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו [זה משכן שילה], ובאת שמה, והבאתם שמה

עלתיכם, וזבחיכם, ואת מעשרותיכם, ואת תרומת ידכם, ונדריכם, ונדבתיכם, ובכרת בקרכם וצאנכם. ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם, ושמתם בכל משלח ידכם, אתם ובתיכם אשר ברכך ה' אלהיך."

ואחר כך [בפסוק יא] כתוב:

"והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם [לעיל אמור לענין משכן שילה, וכאן אמור לענין ירושלים], שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם — עולתיכם וזבחיכם, מעשרותיכם ותרמת ידכם, וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה". ואחר

רק הנחת הביכורים לפני המזבח מעכבת בהבאת הביכורים, מפני ששנה בהם הכתוב, שכתוב "והניחו לפני מזבח ה' אלהיך" [דברים כו ד], וכן "והנחתו לפני ה' אלהיך" [שם י].

אבל קריאה שקורא ישראל "ארמי אובד אבי", **אין מעכבת בהן**, ומותר לאכלם אף קודם קריאה.

ומקשינן: מדוע נקט רבי יוחנן שמשנתנו היא דברי רבי עקיבא סתימאה?

והרי בברייתא שתביא הגמרא לקמן, מפורש שסובר רבי שמעון כמשנתנו שקרייה מעכבת בהבאת ביכורים.

ולימא, יאמר רבי יוחנן על משנתנו: **זו דברי רבי שמעון סתימאה**, שהרי יש סייעתא לכך מברייתא, ואילו לכך שמשנתנו רבי עקיבא היא, אין סייעתא לכך. (14)

ומתצינן: **הא קא משמע לן רבי יוחנן** באומר שמשנתנו לדברי רבי עקיבא היא, כדי לחדש לנו דגם **רבי עקיבא כרבי שמעון סבירא ליה**. (15)

כמשנתנו. ומתרת הגמרא, שלרבי יוחנן היתה שמועה שגם רבי עקיבא סובר כן במפורש כרבי שמעון, ולכן נקט שזו דברי רבי עקיבא, כדי לחדש לנו דבר זה.

15. היפה עינים הביא שבירושלמי (פ"א דביכורים סוף הלכה ה') יש ברייתא מפורשת שרבי עקיבא אומר שקרייה מעכבת. ורבי יוחנן הוא זה שחיבר את הירושלמי כמבואר בהקדמת הרמב"ם ליד החזקה.

14. כך מבאר רש"י את קושית הגמרא.

אבל הריטב"א מבאר קצת באופן אחר את קושית הגמרא, שהגמרא הבינה בקושיה, שהטעם שנקט רבי יוחנן את משנתנו כדברי רבי עקיבא, היינו משום שהיה לו כלל שכל המשניות הסתומות (שלא נתפרש מי אמרם) הם אליבא דרבי עקיבא, אבל לא משום ששמע שרבי עקיבא סובר כן להדיא כמשנתנו, ולכן הקשו בגמרא שהיה לו לרבי יוחנן לומר שזו דברי רבי שמעון, שמצאנו במפורש שסובר

ומה מעשר הקל, אם אוכלו חוץ לחומה, דינו שלוקה.

בכורים, שדינם חמור ממעשר שני, לא כל שכן שלוקה על אכילתם חוץ לחומה!

הא לא בא הכתוב "ותרומת ידך", המלמד על ביכורים, אלא כדי ללמד, שהאוכל מבכורים עד שלא קרא עליהן את הקריאה של מביא ביכורים "ארמי אובר אבי" — שהוא לוקה.

לפי שכל דבר שנכתב בעניין מסויים, ואינו צריך לעניינו — תנהו ענין, ללמד על ענין אחר, הדומה לו.⁽¹⁶⁾

ולכן אנו אומרים, שאם אינו ענין לאסור חוץ לחומה, תנהו ענין לאיסור אחר הראוי לו.⁽¹⁷⁾

ב. "ונדבותיך" — זו תודה ושלמים שסתמן בתורת נדבה, שאין בהם אחריות⁽¹⁸⁾, שאם אבדו אינו צריך להביא אחר תחתיהם.

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו, בשביל מה היה צריך לכותבו?

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לחומה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר שני שכתוב בתחילת הפסוק!

הא לא בא הכתוב בזה שכתב "ונדבותיך", אלא לגלות לנו שהאוכל בתודה ובשלמים

כך [בפסוק יז] כתוב "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך, וכל נדריך אשר תדר, ונדבתיך, ותרומת ידך.

כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו, במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו."

ודורשת הברייתא את הפסוק האחרון.

ומקדימה הברייתא לדרוש את סוף הפסוק, כיון שאם דורשים את הפסוק כסדרו, אי אפשר לדרוש את כל הדרשות, וכמו שיתבאר לקמן.

א. "ותרומת ידך" — אלו בכורים, שכתוב בהם לשון יד "ולקח הכהן הטנא מידך" [דברים כו].

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? בשביל מה היה צריך הכתוב האומר "לא תוכל לאכול בשעריך", לפרט ולומר שגם הביכורים אינם נאכלים חוץ לירושלים?

אם בכדי לאסור את הביכורים מלאוכלן חוץ לחומה —

אין צורך לומר זאת.

שהרי ניתן ללמוד דין זה בקל וחומר ממעשר שני הקל, שכתוב בתחילת הפסוק, "מעשר דגנך" [ולקמן יתבאר מה החומר בביכורים יותר ממעשר]:

16. ריטב"א.

אכילה חוץ לחומה בכך ששניהם הם "גבול" להיתר אכילה.. וכן לקמן, איסור אכילה קודם זריקת דמים הוא גם כן גבול להיתר אכילה.

17. הריטב"א סובר שניתן ללמוד בלימוד של "אם אינו ענין", רק איסור אחר הדומה לאיסור שהוא ענינו, ולכן מבאר הריטב"א שאיסור אכילת ביכורים לפני הקריאה דומה לאיסור

18. ריטב"א.

לפני זריקה של הדם על המזבח שהוא לוקה.

ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר.

לפי שאם אינו ענין לאסור אכילתו חוץ לחומה, תנהו ענין לאסור בלאו את האוכל תודה ושלמים לפני זריקה, שהרי אין בו אזהרה מפורשת במקום אחר, אלא עשה בלבד, שכתוב "ודם זבחיך ישפך", ורק אחר כך "והבשר תאכל".

אם בכדי לאסור לאוכלן לפני זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מתודה ושלמים, שהם קדשים קלים, בעוד שחטאת ואשם הם קדשי קדשים.

ג. "ובכורות" — זה הבכור.

אם בכדי לאסור לזר לאוכלן לאחר זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מבכור, שהוא קדשים קלים.

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו, בשביל מה היה צריך לכותבו?

הא לא בא הכתוב בזה שכתב חטאת ואשם, אלא לומר שהאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים, שהוא לוקה. שבמקום אחר מצינו שהזהירו הכתוב בעשה, שכתוב "במקום קדוש תאכל, בחצר אהל מועד" [ויקרא ו].

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לחומה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר שכתוב בתחילת הפסוק!

ה. "נדריך" — זו עולה

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו, בשביל מה היה צריך לכותבו?

אם בכדי לאסור לכהן, וכל שכן לזר, לאוכלן לפני זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מתודה ושלמים [ולקמן תבאר הגמרא במה חמור בכור מתודה ושלמים].

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לחומה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר.

הא לא בא הכתוב בזה שכתב בכור, אלא לגלות שזר האוכל מן הבכור אפילו לאחר זריקה שהוא לוקה שאין הבכור נאכל אלא לכהנים, וכאן חייבו הכתוב באיסור לאו, שבמקום אחר הזהירו בעשה שכתוב "אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך כחזה התנופה. [במדבר יח].

אם בכדי לאסור לאוכלן לפני זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר ושלמים, שהם קדשים קלים בעוד שהעולה היא קדשי קדשים.

ד. "בקרך וצאנך" — זו חטאת ואשם. (19)

אם בכדי לאסור לזר לאוכלן לאחר זריקה, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מבכור.

אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו, בשביל מה היה צריך לכותבו?

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לקלעים, הרי ניתן ללמוד זאת בקל וחומר מחטאת ואשם. ולהלן יתבאר חומרתה של העולה מחטאת

אם בכדי לאסור לאוכלן חוץ לחומה, הרי

העלם דבר של צבור, ופר כהן המשיח בהעלם דבר, ופר של כהן גדול ביוה"כ.

19. אשם אינו אלא מן הצאן, וכן כל חטאות היחיד. אבל יש חטאות מן הבקר, והם: פר